

Bokanmälningar

Erik Lundberg & Bengt Rydén
(red):

Ekonomisk politik i förvandling

I bogen *Ekonomisk politik i förvandling. Hur stabil är stabiliseringspolitiken? Lärdomar från 80-talet* (SNS 1985, 226 sidor) har Erik Lundberg och Bengt Rydén samlet en række af de mere "tidløse" kapitler fra SNS Konjunkturråds rapporter fra 1980-83. Forfatterne til de enkelte kapitler har i 1985 haft lejlighed til at kommentere det, de skrev 2-5 år tidligere, i bagklogskabens klare lys. Ideen er god, og en bog som denne er oplagt anvendelig i kurser i økonomisk politik.

Bogens i alt 16 kapitler er opdelt i 4 hovedafsnit om stabiliseringspolitiske spørgsmål, om finansielle spørgsmål, om arbejdsmarkedet og om løndannelse og fordelingsspørgsmål. En faktor, som bidrager til at gøre kapitlerne mere tidløse, end man ville forvente i konjunkturrapporter, er et skifte fra 1970'erne, hvor hovedinteressen gjaldt mere kortsigtede konjunkturvurderinger, til i 1980'ernes første år at tage langsigtede strukturproblemer op til behandling.

Denne holdningsændring afspejler både ændringer i det økonomisk-teoretiske udgangspunkt og udviklingen i omfanget af de økonomiske balanceproblemer. Denne omvurdering er specielt interessant i svensk sammenhæng, fordi den svenske model almindeligvis er blevet opfattet som en særlig oplyst form for Keynesiansk politik i en lille åben økonomi. Det må være én af historiens store ironiske pointer, at der samtidig med, at nyliberalistiske vinde er blæst over Sverige

— og andre vesteuropæiske lande — er blevet ført massiv Keynesiansk politik i USA under en republikansk præsident.

Hvad var det specielle ved de konjunkturmæssigt dystre år 1980-83? Baggrunden var "mellemkrisearene" 1974/75 — 1978/79, som endnu var en uskyldsperiode i den forstand, at recessionen blev opfattet som værende inden for normalområdet, hvorfra man relativt hurtigt kunne vende tilbage til en ekspansionsvej med fuld beskæftigelse. Det karakteristiske ved årene 1980-83 var bl a, at denne "uskyldstilstand" definitivt hørte op. Den foreliggende bog demonstrerer, hvordan denne erkendelse udviklede sig i svensk sammenhæng.

Strukturelle ubalancer

Nogenlunde samtidig fremkom i Sverige og i en række andre OECD-lande erkendelsen af, at de ubalancer, som indtil da havde været opfattet som konjunkturrelle, rettelig burde opfattes som strukturelle. Ved de givne pris- og omkostningssignaler og valutakurser ville der være tale om betragtelige underskud på både statsfinanserne og på betalingsbalancens løbende poster i en tænkt fuld beskæftigelses situation. Disse strukturelle ubalancer skærpedes meget betragteligt af den dramatiske stigning i realrenten, som fulgte omlægningen af pengepolitikken i USA i efteråret 1979.

Det karakteristiske for årene 1980-83 er som sagt erkendelsen af disse dybtgående ubalancer på det nationale plan. Skal man male med den brede pensel, kan man måske sige, at de efterfølgende år, 1983-85, karakteriseres af nationale til-

tag mod de nationale strukturelle ubalancer. I bogen er denne proces drøftet i svensk sammenhæng i forfatternes efterskrifter fra 1985 til deres kapitler fra 1980-83.

Hvis man udvider perspektivet til anden halvdel af 1980'erne, er det mest kritiske spørgsmål, om den reduktion af nogle af de nationale ubalancer, som er lykkedes på nationalt plan, kan videreføres i en internationalt koordineret politik, som kan reducere ubalancerne på globalt plan. Lykkes dette ikke, er det svært at se, hvordan arbejdsløsheden, som generelt ikke er blevet nedbragt ved de nationale tiltag, kan reduceres til et mere acceptabelt niveau.

De væsentligste mål, som bogen skitserer, for svensk økonomisk politik, er en reduktion af de strukturelle underskud på de offentlige finanser og på betalingsbalancen. En kortsigtet nedbringelse af arbejdsløsheden advares der direkte imod. Det overordnede mål er en permanent nedbringelse af inflationstakten, som anses for en betingelse for at kunne realisere de øvrige langsigtede mål.

De væsentligste midler, bogen peger på, er følgelig ikke de traditionelle midler i en Keynesiansk fine-tuning politik. Der anbefales en økonomisk politik, som indeholder klare og troværdige deklamationer både m h t mål og m h t instrumenter og instrumentændringer. Kernen i denne politik skal være en prisstabiliseringsnorm, som fastlægger, at inflation over et niveau på 2-4 procent ikke vil blive accepteret.

Hellige køer slagtet

Det understreges, at denne politikanbefaling på den ene side indebærer, at nogle af den svenske models hellige køer bliver slagtet, men på den anden side ikke er en accept af en kur, som den Thatcher-regeringen i de senere år har praktiseret i Storbritannien. Bastante monetaristiske teser findes der kun et enkelt tilløb til, pp 112-113, hvor inflationsudviklingen antydes forklaret som en 2-årig lagged reaktion på pengemængdeændringen. I den figur (p 113), som understøtter hypotesen, findes den klareste sammenhæng mellem

acceleration i M3 i 1977/78 og acceleration i inflationstakten 1979/80. Det er dog nok at gå et skridt for langt at holde Riksbanken ansvarlig for Oliekrise II!

Efter min mening er de mest tidløse elementer i politik-diskussionen dem, der drejer sig om pris - og i sammenhæng hermed lønstabiliseringsnormen. Mange faktorer har ført til, at den klassiske EFO-model ligger i ruiner, og bogen går specielt på to punkter ind i en konstruktiv og - også uden for svensk sammenhæng - særdeles relevant diskussion af, hvordan man kan forestille sig en afløser. Det siger sig selv, at det ikke er let at finde en norm for et niveau for pris- og lønstigningstakten, som både er generelt accepteret og teknisk gennemskuelig.

Lars Calmfors skitserer en ny ansvarsfordeling som hovedelement i en ny økonomisk politik. Målet er at indføre en ansvarsfordeling, hvor frie forhandlinger på arbejdsmarkedet leder frem til en samfundsøkonomisk acceptabel omkostningsudvikling. En betingelse for dette er, at de samfundsøkonomiske omkostninger som følge af for høje lønstigninger bliver synlige og falder på de ansvarlige arbejdsgiver- og lønmodtagergrupper i stedet for at blive gjort "anonyme" gennem stadige devalueringer og/eller ekspansion af den offentlige sektor.

Hans Söderström diskuterer den klassiske EFO-models sammenbrud og fremlægger en alternativ EFO-model, som overbevisende demonstrerer problemerne i den gamle og de elementer, som skal inddrages i en mere adækvat model. Et problem med den alternative EFO-model i økonomisk-politisk sammenhæng er, at den beregningsmæssigt og begrebsmæssigt er væsentligt mere kompliceret og dermed vanskeligere vil kunne vinde almindelig accept. Söderström udbygger Calmfors' diskussion med en række konkrete forslag til elementer i et nyt løndannelsessystem.

Statslig indkomspolitik

Generelt er bogen på disse områder skeptisk m h t mulighederne for en statslig indkomspolitik. Det er en skepsis - i hvert fald når indkomspolitikken skal

føres over lange perioder – som nok deles af de fleste økonomer. Problemet er stort set det samme i de fleste små åbne økonomier. Hvis lav inflation accepteres som betingelse for en varig beskæftigelsesekspansion, skal lønftalerne i en lang årrække resultere i en lav gennemsnitlig stigningstakt og samtidig give mulighed for variationer omkring dette gennemsnit.

I Danmark har man i de senere år søgt at nå dette gennem en statslig indkomstpolitik, som – ikke så overraskende – har været mest effektiv i forhold til offentligt ansatte. Den gennemsnitlige lønstigningstakt ligger nu på 3–4 procent og man nærmer sig en situation, hvor overhæng og plads til decentral løngliding indebærer, at der ikke er plads til centralt forhandlede lønstigninger, hvis den gennemsnitlige lønstigningstakt skal holdes på det nuværende niveau. Det er et yderst relevant spørgsmål om ændrede aftalerammer kan lette løsningen af denne type problemer.

Bogens første hovedafsnit om stabiliseringspolitik indeholder to kapitler af Hans Söderström om stabiliseringspolitiske erfaringer og strategier, to kapitler af Erik Lundberg om strukturel balance og om verdenskrisen og den økonomiske politik, et kapitel af Villy Bergström om produktion og kapitaldannelse i svensk industri, og afsluttes med et kapitel af Bengt-Christer Ysander om kommunernes rolle i stabiliseringspolitikken.

Andet hovedafsnit om finansielle spørgsmål indeholder to kapitler om finansielle ubalancer af henholdsvis Erik Lundberg og af Lars Heikensten, Lars Nyberg og Pehr Wissén. Afsnittet afsluttes med et kapitel om risici ved et stort statsunderskud af Ragnar Bentzel.

Tredje afsnit, arbejdsmarkedet, indeholder et kapitel af Carl Hamilton om de arbejdsmarkedsmæssige erfaringer med industristøtten, som nu er væsentligt reduceret, et kapitel om ungdomsarbejdsløsheden af Christian Nilsson og afsluttes med et kapitel af Inga Persson-Tanimura om beskæftigelse og arbejdsløshed.

Endelig indeholder det sidste afsnit to kapitler af Hans Söderström om lønfor-

handlinger i 1980'erne og om fordelingsproblemer og et kapitel af Torsten Persson om de langsigtede fordelingsproblemer, som de aktuelle ubalancer kan give anledning til.

Pladsen tillader ikke en detaljeret diskussion af alle 16 kapitler i bogen. Som anmelder kommer man derfor let til at fremhæve bidrag på de områder, man selv er særlig optaget af. Bogen som helhed er stimulerende læsning for alle, som er optaget af aktuelle økonomisk-politiske problemer. Udgangspunktet er svenske problemer, men det er slående, i hvor høj grad 1980–83 diagnosen uden videre kan overføres til tilsvarende problemer i dansk økonomi i disse år.

Professor *Peder J Pedersen*
Nationaløkonomisk institut
Handelshøjskolen i Århus